

**e-Learningin avulla
yhteiskunnalliseen
osallistumiseen**

Barcelona 2004

Esipuhe

Tämän asiakirjan tarkoituksena on esitellä ja jaotella aiheita yhteiskunnallisen osallistumisen takaavan e-learning- rakenteen pohdintaa ja toteutusta varten EY:n puitteissa.

Tämä ei ole lopullinen asiakirja. Kyseessä on jatkuvasti osanotolle avoin, keskustelua synnyttävä luonnostelma, jota tarkistetaan uusien mielipiteiden myötä.

Päämäärämme on kulttuuri-, sosiaali-, ja poliittisen tason yhteisöt kattava tasa-arvoinen tietoyhteiskunta. Halutessamme kehittää osallistumiseen todella perustuvan tietoyhteiskunnan, tietotekniikoita on käsiteltävä niihin sisältyvien arvojen pohjalta, yhteiskunnallisina työkaluina joilla voidaan kehittää demokraattista osanottoa ja elämän laatua.

Asiakirja on jaettu kolmeen osaan: "E-learning ja yhteiskunnallinen osallistuminen nykyään", joka tarkastelee tietotekniikan haitta- ja hyötypuolia yhteiskunnallisessa osallistumisessa; "tulevaisuuden suuntalinjat: yhteiskunnallisesti suuntautunut e-learning" joka asettaa uudet raamit haluamallemme kehitykselle, ja sisältää julkilausuman perusarvoista jotka mielestämme ovat avain todella osallistuvaan ja tasa-arvoiseen tietoyhteiskuntaan.

e-Learning ja yhteiskunnallinen osallistuminen nykyään

Tietojenkäsittely, multimedia ja Internet (yhdistelmä tiedonsiirtoprotokollia ja sovelluksia) ovat kansalaisten hallinnoimia ja käyttämiä tekniikoita. Niitä käytetään tietyissä sosiaalisissa yhteyksissä. Internet on tekninen käsite sillä se liittyy kommunikaatioon kansalaisten välillä, sekä tiedon siirtoon, varastointiin, jakoon ja sen käyttömahdollisuuksiin. Internet on myös joustavaa teknologiaa jota voi levittää, oppia, muuttaa ja mukauttaa suhteellisen nopeasti. Sen kehitys voi siten myös muuttua äkillisesti odottamattomaan suuntaan: Kuten kaikki yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyvät tekniikat, se saattaa vähentää kansalaisten välisiä eroja tai lisätä eriarvoisuutta. Uusien kommunikaatio- ja organisaatiomuotojen luomiskykynsä ansiosta, tieto- ja viestintätekniikan (jäljempänä, tietotekniikka) usein uskotaan kykenevän eriarvoisuuden vähentämiseen. Vähemmistöryhmät ovat jo osoittaneet pystyvänsä internetin avulla kehittymään eteenpäin. Onkin houkuttelevaa uskoa kyseisen teknologian vähentävän eriarvoisuutta. Jo olemassa ollut sosiaalinen eriarvoisuus synnyttää kuitenkin eroja välineisiin pääsyssä ja niiden käytössä. Tietoyhteiskunnassa verkkovälineiden epätasainen jakautuminen vaarantaa taloudellisen ja sosiaalisen tasa-arvoisuuden. "Digitaalikuilun" käsite kuvaa eroja pääsyssä tiedon moottoriteille ja tietotekniikan hyödyntämiseen. Kuilu kuvaa vinoutumaa resursseissa kansojen, kansalaisten ja yhteisöjen välillä. Eli se kuvaa kenellä on mahdollisuus hankkia tietokoneohjelmia ja -laitteita, kenellä on tarvittava verkosto ja muut tarvittavat välineet tietotekniikan tehokkaaseen hyödyntämiseen, sekä kenellä on sen käyttöön tarvittava tieto ja taito.

Useimmat digitaalikouluun liittyvät toimenpiteet koskevat internetyhteyksiä ja niihin tarvittavia laitteita. Ne eivät välitä käytöstä tai käytön laadusta. Jos pääsy verkostoihin ja välineisiin (ei välttämättä kotona) on kansalaisoikeus, on mentävä vielä pitemmälle. Digitaalikoulu on monitahoinen ilmiö, joka sisältää useanlaisia epäkohtia. Monet niistä - tärkeimmistä - ovat henkistä laatua, joten opetus ja koulutus ovat parhaita strategioita taisteltaessa näitä ongelmia vastaan. Jotkut niistä, kuten luottamuksen tai motivaation puute, johtuvat käyttäjästä, mutta niihin kuuluu myös e-learning- järjestelmiin sisältyviä esteitä, kuten liian muodolliset lähestymistavat, soveltumattomat tekniikat, mielekkään sisällön puute ja liian yleistävät menetelmät jotka eivät ota tarvittavissa määrin huomioon sosiaalisia ja kulttuurisia asiayhteyksiä.

Tämän yleisesti tunnetun ja mitatun digitaalikouluun taakse kätkeytyy vielä syvempi koulu joka liittyy tietotekniikan käytön laatuun, sekä kykyyn käyttää, käsitellä sekä tuottaa tietoa ja niiden pohjalta oppia jatkuvasti, sekä toimia aktiivisesti tietoyhteiskunnassa. Nämä taidot ovat välttämättömiä ammatillisen menestyksen ja yksilön henkilökohtaisen kasvun kannalta. Digitaalinen yhteenkuuluvuus tarkoittaa sosiaalisten ja kulttuuristen yhteyksien todellista huomioon ottamista, eikä pelkästään tietoverkossa liikkumisen ja sähköpostin lähetyksen opettamista. Ne ovat vain rakennuspalikoita. On tehtävä paljon enemmän kuin varmistaa, että digitaalisesti syrjäytyneet osaavat käyttää tietotekniikkaa toimintakykynsä laajentamiseen ja elämänsä laadun parantamiseen.

On myös selvää, että sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen vaikuttavat pikkuyhteisöt, paikalliset toimijat ja vapaaehtoisjärjestöt ovat myös syrjäytymisvaarassa tietoyhteiskunnasta eri syistä mukaan lukien lainsäädäntö ja epävakaa perustaminen, tiedon puute tekniikoiden tarjoamista mahdollisuuksista ja teknisen tietämyksen puute.

1. Käyttömahdollisuuksissa ja käytössä havaittuja epäkohtia.

Internet- verkon ja tietokoneiden käyttö kasvaa koulutuksen tason, yhteiskunnallisen ja ammatillisen statuksen ja tulotason kasvaessa. Miehet ovat naisia verkottuneempia, lapsiperheet enemmän kuin yksin elävä naiset ja kaupungit maaseutua enemmän. Siirtolaiset, sekä etniset- ja vähemmistöryhmät ovat vähiten verkottuneita. Kehitysmailla on vähemmän verkkoyhteyksiä internetiin (ja siihen pääsy on kalliimpaa). Meillä ei ole tarkkaa analyysiä näiden tekijöiden välisistä suhteista, niiden painoarvosta ja vaikutuksista.

Jokaisessa ryhmässä vähiten tietotekniikkaa käyttäviä ovat iäkkäimmät (mutta joissakin EU-maissa heitä ovat myös köyhimmät sekä vähiten koulutetut ja he elävät pääasiassa maaseutualueella).

Nämä erot verkon käytön mahdollisuuksissa ja laitteistossa johtavat seuraaviin johtopäätöksiin: käytämme Internetiä jos tiedämme, että siitä on meille hyötyä jokapäiväisessä elämässä. Ensikäyttö tapahtuu ammatti-, koulu-, tai yliopistoympäristössä. Joten ammatillisesti syrjäytyneet, eläkkeelle siirtymisen takia tai muista syistä (toimintarajoitteisuus, työttömyys, jne...) ovat suurimmassa vaarassa syrjäytyä myös tietotekniikasta.

Internetin käyttö on yleensä yhteydessä työelämään, mutta se liittyy myös kotipiiriin ja arkielämään. Levinneintä on sähköpostin käyttö, ensisijaisesti ammatillisiin ja muihin käytännön tarkoituksiin, mutta myös yhteydenpitoon perheen ja tuttavien kanssa. Keskusteluryhmien ja foorumien käyttö - määrällisesti ja laadullisesti tärkeätä internetin massakäytön alkuvaiheissa - on laskenut huomattavasti. Henkilökohtaisia suhteita rikastuttava internetin ryhmäulottuvuus (yksilö ja perhe, yksilö ja lähipiiri, yksilö ja työympäristö) heikkenee vähitellen.

Tämä sopii yhteen kulutussuuntautuvan käytön, eikä tuottajakäytön kanssa. Internetin käyttäjät toimivat vastavuoroisesti lähisuhteissaan; sen lisäksi he kuluttavat resursseja ja palveluja. Vapaamieliset ja tasa-arvoisvaikutukset internetin luovassa käytössä ovat väistymässä taloudellisen rakenteen tieltä.

Todellinen yhteysverkko, jossa jokainen käyttäjä on tiedon tuottaja muuttuu vähitellen lähetyksiä vastaanottavaksi verkoksi, jota kuvaavat hyvin epäsymmetriset laajakaistayhteydet internetiin.

Tämä hallitsevia yhteiskunnallisia käyttäytymistapoja seuraava henkilökohtaisen käyttötavan kehitys pitää syrjäytymistä yllä.

Sosiaalisesti eristäytyneitä ovat henkilöt, joilla on eniten vaikeuksia tarpeidensa (ja halujensa) mukaisen tiedon löytämisessä. Koska kukaan ei heille sitä tuota, he eivät ole kiinnostuneita käyttämään verkkoa ja eristyvät sosiaalisesti. On kuitenkin huomattavissa, että julkisten politiikkojen, teknisen kehityksen ja kustannusten laskun yhteisvaikutuksesta välimatka näiden digitaalkuilun eri tekijöiden välillä (ikä, sukupuoli, alkuperä, jne...) pienenee. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on enää tuskin ollenkaan eroa miesten ja naisten mahdollisuuksissa päästä käyttämään tietoverkkoja.

2. Digitaalkuilu ei ole ylittämätön.

Tukipolitiikkojen on koulutuksen ja opastuksen kautta keskitettävä ponnistelunsa taitojen kehittämiseen kaikissa sosiaaliryhmissä; muutoin taidot siirtyvät ainoastaan hallitsevien luokkien perheiden jälkeläisille.

Päämäärän saavuttamiseksi on järjestettävä käytännön oppikursseja, joissa ei opeteta ainoastaan välineiden toimintoja. Selaimen käytön oppiminen on yksi asia, mutta oppia löytämään nopeasti tähdelistä tietoa tai pystyä ottamaan osaa etäprojektiin on aivan eri asia. Näiden tavoitteiden sekoittaminen toisiinsa on kuin opetella tekstinkäsittelyohjelman toiminta, mutta ei opetella kirjoittamaan.

Tietokoneohjelmat ovat harvoin käyttäjälle räätälöityjä ja valmistajat tuovat niistä jatkuvasti uusia versioita markkinoille. Tämä on tosiasiallisesti välineen synnyttämää syrjäytymistä. Mitä vahvemmin kuulumme johonkin eriarvoiseen ryhmään (esimerkiksi toimintarajoitteiset, keskittymisongelmista kärsivät tai heikon abstraktiokyvyn omaavat käyttäjät), sitä vähemmän olemme olleet tekemisissä kyseisten tekniikoiden kanssa. Tietotekniikan oppiminen vie pitempään ja meillä on vähemmän aikaa, energiaa ja keskittymiskykyä oppia käyttämään työkalua järkevästi ja tehokkaasti.

e-Learningin ei tarvitse rajoittua yliopistojen ja suuryritysten järjestämiin tai niille suunnattuihin verkkokursseihin. Se ei saa olla keskittynyt ainoastaan oppilashallintaan ja koulutusjärjestöjen asiakaslistan kasvattamiseen. e-Learning moduuleja ja hankkeita suunniteltaessa on varmistettava, että kaikilla sosiaaliryhmillä on niihin pääsy antaen kaikille tietotekniikkavälineet henkilökohtaiseen ja ammatilliseen kasvuun ja oppimiseen tietoyhteiskunnassa.

Tulevaisuuden suuntalinjat. Yhteiskunnallisesti suuntautunut e-learning

E-Inclusion:iin johtavien todellisten e-Learning- menetelmien huolellisen analyysin jälkeen kartoitimme seuraavat kuusi avainaluetta jotka ovat hyviä lähtökohtia tulevaisuuden sovelluksille ja tutkimukselle. Ne ovat:

I. Sosiaalisia ratkaisuja sosiaalisiin ongelmiin

Yhteiskunnalliset käyttäytymismallit vaikuttavat tekniikoihin ja päinvastoin. Jos haluamme kulkea kohti sosiaalisen yhteenkuuluvuuden todella huomioon otettavaa tietoyhteiskunta, meidän on tartuttava niihin yhteiskunnallisiin ongelmiin, jotka synnyttävät syrjäytymistä tietoyhteiskunnasta, eikä hoidettava ainoastaan rakenteellisia epäkohtia. Digitaalkuilun suhteen kaikkia ei ole luotu samanlaisiksi. On valtava laadullinen ero tietotekniikan perusteiden opetusta tarvitsevan yhteiskunnasta syrjäytyneen ja sellaisen välillä, joka ainoastaan tarvitsee hieman käytännön tietoa voidakseen käyttää tietotekniikkaa. Tämä on mielestämme keskeinen periaate, jonka tulisi liittyä kaikkeen e-Inclusioniin tähtäävään etäopetukseen. Muussa tapauksessa se saattaa pahasti epäonnistua.

II. Yhteiskunta ja tietoisuus

Oppiyhteisöt ovat tämän päivän kuuma sana. Ne kuitenkin useimmiten hahmotetaan pelkkinä oppimisen tehostamiseen käytettävänä välineellisinä käsitteinä. Tämä on toki kätevää, mutta ei riittävää. Tietotekniikka tarjoaa hienoja yhteiskuntaan liittyviä tietokoneohjelmia, joita voi käyttää luovasti todellisten yhteisöjen poliittisten, sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien kehittämiseen. Eristyneet yhteisöt voivat käyttää tietotekniikkaa tullakseen muulle yhteiskunnalle tutummaksi ja lisätä yleistä arvostustaan. Yhteisön hajallaan asuvilla yksilöillä on käytössään lukuisia välineitä, joilla pitää yhteyttä toisiinsa ja elää samalla omaa elämäänsä ja kulttuuriaan. On myös pidettävä mielessä internetin laajat mahdollisuudet sosiaalisen eristäytyneisyyden kuvaamiseen ja sitä vastaan taisteluun. Nämä ovat perusmenetelmiä erillään sijaitsevien maaseutuyhteisöjen tai kaukana kotipaikkakunnaltaan työskentelevien siirtolaisten ollessa kyseessä, mutta ne saattavat olla tärkeitä myös sukupuolien välisen tasa-arvoisuuden lisäämisessä tietotekniikassa ja naisten kannustamisessa mukaan käyttämään ja muuttamaan tietotekniikkaa.

III. Kohti läpinäkyvää tietokonetta

Tietokoneet ja niiden ohjelmat lisäävät ominaisuuksiaan vuosi vuodelta ja niistä tulee samalla vaikeampia käyttää. Tämä saattaa sopia hyvin tietotekniikan käyttöön perehtyneille. Se tekee elämän kuitenkin jatkuvasti vaikeammaksi tietoyhteiskunnasta syrjäytyneille, erityisesti iäkkäimmille tai toimintarajoitteisille käyttäjille. Meidän mielestämme tämä "uusien ominaisuuksien" strategia on täysin väärä sosiaalisesta ja opetuksellisesta näkökulmasta katsoen. Meidän on vaihdettava sen suuntaa. Strategioita ja tekniikoita on käytettävä tuotteiden muuttamiseksi intuitiivisemmiksi ja helppokäyttöisemmiksi. Kamera tai auto ovat melkoisen intuitiivista teknologiaa. Kuvan ottamiseen riittää suunnata kamera ja painaa nappia. Oikealle kääntymiseen riittää ohjauspyörän kääntäminen oikeaan suuntaan. Miksei tietotekniikka voisi toimia samoin?

IV. Ongelmanratkaisumenetelmiä e-learningiin

Koska kohderyhmällämme on erikoistarpeita, on vältettävä akateemisuutta ja tuotettava käyttökelpoista, käytännöllistä ja kiinnostusta herättävää e-learning- aineistoa. Tämä tarkoittaa yleensä e-learning strategioiden suunnittelussa laiminlyödyn näkökohdan huomioon ottoa: erityiset sosiaaliset ja kulttuuriset asiayhteydet. Luottamuksen ja kiinnostuksen puute ovat usein e-Inclusionin esteenä. Niitä ei koskaan ylitetä, jos jatketaan "miten toimii" kurssien pitämistä. Lisäksi tietoyhteiskunta muuttuu jatkuvasti kilpailuhakuisemmaksi. Muutaman vuoden kuluttua tekstinkäsittelyohjelman tai sähköpostin hallitseminen ei enää ole kilpailuetu työmarkkinoilla. Tämä on toinen syy etsiä ongelmanratkaisuun keskittyviä menetelmiä. Yleiskurssi grafiikkaohjelman käytöstä saattaa olla paikallaan, mutta paljon parempi olisi ongelmanratkaisuun suuntautuva kurssi kerhojen tiedotuslehtisten tekemisestä, se on kiinnostusta herättävä ja saattaa jopa helpottaa nuorten työnsaantimahdollisuuksia haastavassa yhteisössä.

V. Internet kaikille

Tietokoneohjelmat ovat tarpeeksi joustavia, jotta ne voidaan sopeuttaa eri yhteisöjen erityisiin tarpeisiin: sisältö voidaan sopeuttaa mihin tahansa henkiseen, aistilliseen tai fyysiseen toimintarajoittuneisuuteen. Valitettavasti vain hyvin harvat yritykset, viranomaiset tai yksityishenkilöt käyttävät sitä mahdollisuutta. Ohjelma- ja laitevalmistajien, verkkosivujen suunnittelijoiden ja opettajien tietoisuutta asiasta olisi lisättävä. Kulttuuritapahtumiin pääsy on liikuntarajoitteisille usein etäisyydestä tai arkkitehtuurista johtuvien fyysisten esteiden takana. Kirjoista ei ole näkörajoitteisille hyötyä. On sääli, että tällaisista esteistä helposti puhdistettavia digitaalisia kulttuurituotteita ei sopeuteta rajoitteisten tarpeisiin.

Julkilausuma

1. e-Inclusionin kohdalla henkisten esteiden ylitys on yhtä tärkeää kuin pääsy käyttämään tietoverkkoja ja laitteita. Digitaalikuilu ei ole ainoastaan tekninen, vaan myös henkinen.

2. Tutkimus on avainasemassa. Meillä ei ole tarkkaa analyysiä syrjäytymiskelijöiden välisistä vaikutuksista ja niiden suhteesta tietotekniikkaan. On olemassa selvä tarve rahoittaa tutkimusprojekteja, jotka auttaisivat ymmärtämään eri ryhmien verkkosyrjäytymistä ja tarpeiden mahdollista erilaisuutta esimerkiksi iästä, alkuperästä, tai sukupuolesta riippuen.

3. Lupaavista tuloksista huolimatta toimintarajoitteisten käyttäjien suhteen tarvitaan vielä jatkotutkimuksia. On esimerkiksi eriteltävä riskialueet, vältettävä yleistäviä lähestymistapoja ja etsiä erityisiä toimintahäiriöitä koskevia ratkaisuja.

4. Tietotekniikan tärkeyttä työpaikalla korostavat toimenpiteet eivät ehkä riitä. Tietotekniikka on saatava syrjäytyneille henkilöille houkuttelevaksi; käytön hauskuus auttaa myös kiinnostuksen puutteeseen.

5. Tietotekniikan liittäminen kulttuuriin ja yhteiskunnalliseen asemaan herättää kiinnostusta, mutta sitä ei saa liioitella. Kohderyhmille ei saa koskaan antaa kuvaa, että ei ole elämää internetin ulkopuolella.

6. Tietotekniikan käyttöön ja hallintaan liittyy myönteinen mielikuva. Tietotekniikan käyttö (vaikka aivan perustasollakin) on integraation merkki. Näitä arvojen mielle yhtymiä voidaan käyttää sekä oppilaiden että opettajien koulutuksessa.

Puolustamme osallistuvaa, peer to peer- vertaisverkkoja käyttävää ja yhdistettyä e-learning- mallia:

7. Osallistuva: Ei määrittele käyttöympäristöä etukäteen, aikaisempien mallien pohjalta. Sallii käyttäjän osanoton järjestelmän toimintaan alusta lähtien ja ottaa huomioon, mikä toimii ja mikä ei.

8. Vertaisverkko-opetus (peer to peer): nuorimmaisten ja oppilaiden kannustamista tulevaisuuden kouluttajiksi on kokeiltu usein ja se näyttää olevan erittäin motivoivaa. Kun oppilaat huomaavat, että aikaisemmat oppilaat ovat sisäistäneet tietotekniikan perustaidot ja jopa pystyvät niitä opettamaan, se kohentaa heidän itseluottamustaan ja lisää kiinnostusta.

9. Yhdistetty: yhteiskunnallisen osallistumisen ollessa kyseessä yhdistetty näkökulma (joka yhdistää tietokoneen käytön reaaliaikaiseen kanssakäymiseen opettajan kanssa) on tehokkaampaa kuin puhtaat e-learning- menetelmät. Henkilökohtainen kontakti opettajien kanssa on ensiarvoisen tärkeää kun tietokoneet tulevat yhä monimutkaisemmiksi ja ikävystyttävämmiksi.

10. Ei pidä unohtaa, että kaikista ponnisteluistamme huolimatta kaikki eivät pääse tietoyhteiskunnan vauhtiin mukaan. Osallistumispolitiikkojen ja -strategioiden pitäisi sallia sellaisten henkilöiden toteuttaa täysin itseään, jotka eivät taloudellisen tilanteen, fyysisen tai muun rajoittuneisuuden, eristyneisyyden tms. takia pääse koskaan käyttämään tietotekniikkaa.

Loppupäätelmänä toteamme, että tietotekniikka tarkoittaa lisäarvoja sisältäviä sosiaalisia työkaluja. Päätehtävämme on varmistaa, että nämä arvot vievät meitä kohti osallistuvampaa ja tasa-arvoisempaa tietoyhteiskuntaa, jossa näitä tekniikoita käytetään demokraattisen osallistumisen tehostamiseen ja sosiaalisesti eristäytyneiden tilanteen parantamiseen.

Julkilausuman alkuunpanijat

Transit Projectes (pääideoija)

Città di Biella (Italia)
Documenta (Espanja)
Enesad (Ranska)
Gemici Consulting (Alankomaat)
Greta du Velay (Ranska)
ITD (Espanja)
ITW (Alankomaat)
KEK Argo (Kreikka)
Verso l'Agio (Italia)
Wegre (Kreikka)

Kanssakirjoittajat

Georgia Apostopoulou, Ilario Baronio, François Bernard, Alexis Braud, Michel Briand, Pierre Carrolaggi, David Casacuberta, Philippe Cazeneuve, Federica Collinetti, Jérôme Combaz, Albert Einarsson, Gérard Elbaze, Michel Elie, Francesco Garzetti, Ian Goldring, Pierre Guillou, Esther Joly, Manel Laporta, Jean-Claude Marot, Óscar Martínez, Raoul Montero, Philippe Morin, Madely Noël, Denis Pansu, Joan Pedregosa, Pierre Perez, Valérie Peugeot, Serge Pouly, Erik Pozza, Serge Pouts-Lajus, Rosa Prats, Cristina Riera, George Soulos, GianPiero Vellar, Jean-Baptiste Viallon, Délégation aux usages de l'internet.